

József Attila: Talán eltűnök hirtelen

Talán eltűnök hirtelen,
akár az erdőben a vadnyom.
Elpazaroltam mindenem,
amiről számot kéne adnom.

Már bimbós gyermek-testemet
szem-maró füstön szárítottam.
Bánat szedi szét eszemet,
ha megtudom, mire jutottam.

Korán vájta belém fogát
a vágy, mely idegenbe tévedt.

Most rezge megbánás fog át:
várhattam volna még tíz évet.

Dacból se fogtam föl soha
értelmét az anyai szónak.
Majd árva lettem, mostoha
s kiröhögtem az oktatómat.

Ifjúságom, e zöld vadont
szabadnak hittem és öröknek
és most könnyezve hallgatom,
a száraz ágak hogy zörögnek.

1937. november

Ternyák Zoltán előadásában:

<http://www.youtube.com/watch?v=dmaOFTSyAKs>

*

2011. december 30. péntek 22:25 - 00:20

DUNASZÍNHÁZ

Titkos elragadtatás

(1992) (115')

*

DAVID HARE: TITKOS ELRAGADTATÁS

FORDÍTOTTA: VAJDA MIKLÓS

ISOBEL GLASS
UDVAROS DOROTTYA

MARION FRENCH
BODNÁR ERIKA

TOM FRENCH
BALKAY GÉZA

KATHERINE GLASS
BÁSTI JULI

IRWIN POSNER
TERNYÁK ZOLTÁN

RHODA MILNE
BERTALAN ÁGNES, majd KERESKES VIKTÓRIA

DÍSZLET: ANTAL CSABA
JELMEZ: SCHAFER JUDIT m.v.
ZENAI VEZETŐ: SIMON ZOLTÁN
A RENDEZŐ MUNKATÁRSA: THURÓCZY KATALIN
RENDEZŐ: ZSÁMBÉKI GÁBOR

Bemutató előadás: 1991. Május 17.
Utolsó előadás: 1992. November 18.
Összes előadás: 34

*

A titkos elragadtatás | **Mészáros Tamás** | A Katona

„Az ember nem élhet irgalom nélkül”

David Hare: A titkos elragadtatás

Viszolyogva hallgatom-olvasom mostanában, amint némely szakmabéliek át-élten fejtegetik, hogy ma Magyarországon már nem kell politikai színházat csinálni, hogy elég volt az aktualitásból meg a publicisztikából a színpadon, hogy végre eljött az idő, amikor a tisztán emberi drámákkal foglalkozhatunk. Ez a szenvedelmes érvelés azért veszélyes, mert

megejtően jól hangzik, noha nem igaz. Nem igaz ugyanis, hogy a politika számúzhető az emberi drámák világából, hiszen — bármily furcsa is ez olykor — a politikát emberek csinálják. Nem igaz, hogy a jó színházra valaha is jellemző volt az aktualizálás meg a publicisztikus hangvétel — ha ezek mégis eluralkodtak, akkor vulgáris előadások jöttek létre —, de igenis jellemzőnek kell lennie a jó színházra az időszerűségnek, mégpedig egy mélyebb értelemben. Nem a napi hírek, nem a legfrissebb közéleti anomáliák és nem is az éppen ismerős politikai sakkfigurák szintjén.

Hanem valahogy úgy, amiként például David Hare műveli a drámaírást; éppenséggel egy olyan „boldog” országban, ahol a demokrácia igazán elég régi ahhoz, hogy a művészet meg a politika akár el is válhatnának egymástól. De nem teszik. És valószínűleg éppen azért nem, mert ott a demokrácia már olyan régi. Angliában már tudják, hogy a társadalmi pluralizmus nem azt kívánja a színháztól, hagyjon fel az állásfoglalással, hanem épp az ellenkezőjét. Hare „állásfoglalása” persze nem úgy értendő, hogy mondjuk a munkáspárt színeiben megtámadja a torykat. Nem azzal foglalkozik, hogy elítélje a fejadót vagy bírálja a kormány szociális koncepcióját.

A titkos elragadtatás szereplői olyan emberek, akik mindannyian valamilyen kapcsolatban vannak a politikával; Marion államtitkár a konzervatív kabinetben, férje a Keresztény Üzletemberek elnöke (bár, mint hagsúlyozza: őt nem érdekli a politika), Isobel pedig — Marion testvére —, akinek valóban semmi köze a politikához, azért kerül mégiscsak annak hatókörébe, mert a konzervatívok ideológiája áthatja az üzleti életet, amelyben ő is érdekelt. Hare kivételes erénye — és ezt az angol kritika is hangsúlyozta —, hogy természetes egységben szemléli az úgynevezett privátszférát meg annak társadalmi közegét. Egyáltalán nem próbál úgy tenni, mintha a kettő különválasztható lenne; sőt, egyenesen azt mutatja meg, hogy nem a politikai álláspontok, irányultságok határozzák meg az emberek magatartását, hanem ellenkezőleg: Hare figurái a maguk természete, lelki alkata, intelligencia-szintje szerint választanak a politikai palettáról.

Marion, a környezetvédelmi államtitkár nem elsősorban politikai nézeteiben konzervatív. Amit és ahogyan képvisel, az nála egy pszichés beállítódás függvénye; gyerekkora óta irtózik az úgynevezett emberi tényezőtől, rémülettel tölti el, hogy nem érti mások érzelmi reakcióit, állandóan fél a „többiek” lelki bonyodalmaitól. Marion számára az élet célirányosan megoldandó feladvány, a világ átláthatóan irányítható, és az emberek érdekviszonyaik szerint kezelhetők. Magyarán szólva ez az a típus, amelyik a legkevésbé sem fogékony az olyan elvont kategóriák iránt, mint amilyen a morál. Egyszerűen nem érti, miről van szó, ha a környezetében bárki kívülhelyezkedik a gyakorlatiasság „eszmekörén”.

hogy az empátia nem az akaraton, hanem a képességen múlik, arra jó példa Marion férje, Tom, aki igazán szeretne közel kerülni valami magasabbrendűhöz, és azért mindent elkövet, hogy „Jézus legyen a barátja”. De Tom a vallásosságba viszi bele ugyanazt a kisszerű pragmatizmust, amit Marion a politikában képvisel. Az isteni gondviselés a keresztény üzletember gondolatvilágában azt jelenti, hogy a bedöglött autójához a véletlen folytán kézre esik a megfelelő pótalkatrész.

Hare gyilkos iróniával boncolja fel ezt a valójában mindig szorongó és ezért állandóan

kompenzáló emberpárt, akik agresszívebben vagy szelídebben, „ideák” vértetében vagy anélkül, de mindketten a gátlástalan önérvényesítés apologetái. Szerencsére A titkos elragadtatás szerzője jobb író annál, hogysem pusztán egy politikai trend veszélyét látná ebben a jelenségben. Nem; az emberi mentalitástól tart, azoktól a lelki szegényektől, akik aztán megtalálják a maguk ideológiai platformját.

Harc nem politikai ellenfelet állít velük szembe, mert nem pártok drámáját írja. Isobel egyébként sem ellenfél, csupán egy „másként érző”. És Isobel nem áldozata Marionnak és Tomnak, csak kiszolgáltatottja. Azért lesz kiszolgáltatott, mert ösztöneiben hordozza a jót. Ami egyszerűen azt jelenti, hogy Isobel morális mércéket keres az emberi kapcsolatokban. Ha úgy tetszik: idealista.

Az ő alakja a legérdekesebb. Divatjamúlt figura a modern drámában. Az úgynevezett tiszta ember. Egy valószerűtlen lény; mert valószerűtlenül segítőkész, könyörületes és őszinte. Erre mondjuk: olyan szép, hogy nem is lehet igaz, és a modern dráma nem az eszményivel, hanem a valódival foglalkozik.

Furcsa módon A titkos elragadtatás mégis realista mű. Isobel nem szent — „csak” egy ember, aki ismeri a részvétet, és aki nem tud napirendre térni afőlött, ha csalódnia kell abban, akit szeret. Isobel átélt értékrend szerint él, és képtelen az őszintétlenségre. Amikor azt mondja, hogy „számomra fontos a stílus”, nem a külsőségekre gondol, hanem úgy érti: fontos mindaz, ami a másik ember lényéből meg nyilvánul. Isobel kétségkívül ritka jelenség, de létező — hiba volna a figurát azzal eltartani magunktól, hogy a drámaíró magát is idealistának avagy romantikusnak nevezzük, csak azért, mert nyilvánvalóan egy morális princípium megteremtése volt a szándéka. Már Dosztojevszkij azt írta aBűn és bűnhődésben, hogy „Az ember nem élhet irgalom nélkül”. Hare ebben az értelemben — ha úgy tetszik — igazán keresztény szellemiségű színművet alkotott, olyat, amelynek elfogadásához még vallásosnak sem kell lenni.

Isobel mai vértanúsága persze lehet zavarba ejtő, ha szimbolikus értelmet keresünk benne. Azt hiszem azonban, hogy sem a darab, sem Isobel alakja nem szorul rá erre. Isobel sorsa legfeljebb annak példázata, hogy a szilárd belső törvénnyel élő ember mennyire védtelenné lesz azokkal szemben, akik a maguk belső káoszát igyekeznek ráerőszakolni a környezetükre. Katherine és Irwin végtére is egyformák a gyengeségben, és épp ezek a szétesők, depressziósok és öngyötrők azok, akik oly gyakran az egészségeseket pusztítják el.

A dráma igazán drámai igazsága, hogy Isobel nem a Marion-féle, mégoly kártékony, érzéketlen józanság áldozata lesz, hanem éppen azé az emberi anarchiáé, amitől Marion „konzervativizmusa” annyira retteg. Hare darabjának mi-nőségét a bonyolultsága értékeli fel: a konzervatívok félelme a kiszámíthatatlantól egyfelől a realitás, másfelől azonban a darab nem hagy kétséget aziránt, hogy a Katherine-ok és az Irwinek „kiszámíthatatlansága” — vagyis a személyiség össze-omlása — nagyon is kiszámíthatóan következik be abban a farizeus világban, amelyet a Marionok és Tomok teremtenek.

A Katona József Színház előadása — ne beszéljünk mellé — a legmegfelelőbb pillanatban közvetíti nekünk Hare memento moriját; ebben a világban, ahol egy látványos értékválság után, az „új értékrend” létrehozása címén mind fenyegetőbb az álszent immoralitás. Zsámbéki Gábor rendezése nagyon pontos, mert sem a naturalizmus, sem a felstilizálás csábításainak nem

enged. A valóságos életet látjuk színpadán, de színházi megfogalmazásban és átfogó, határozott szemlélet-módban. Az előadás a morális állapotok látlete, de sohasem csúszik morálprédikációba, és ez a színészi alakításokat és az egyes helyzeteket is majd mindig átható íróniának köszönhető.

Zsámbéki a nyíltszíni átdíszletezés ismétlődő aktusát is arra használja fel, hogy kizökkentse a nézőt a „túlzott” átélésből; a szándékosan zajos bűrtortaszigálások s a munkások hangsúlyozott jelenléte csak részben magyarázható azzal, hogy a szereplőkkel többnyire költözködések előtt vagy után, valamiféle átmeneti szituációban találkozunk. Zsámbéki számára fontosabb, hogy az Antal Csaba játékterében zajló rendezkedés amúgy brechtiesen „elidegenítsen” — ám ezt főlöszleges hókuszpókusznak vélem, inkább zavar, mintsem működik. A rendező nyilvánvalóan kerülni akarja a naturalista előadás látszatát, aggodalomra azonban semmi oka, mert jóllehet, a dialógusok természete csakugyan megtévesztő, a figurák megformálása és az egész drámaszerkezet azonban túllép a naturalista technikán. Ezt legjobban a színészi játék igazolja, amelyben a szereplők pszichés folyamatainak stációi oly kérlelhetetlenül kirajzolódnak.

Ahogy Udvaros Dorottya Isobelje végigjárja a tökéletes önazonossághoz vezető utat, a többiek úgy „bontják le” magukban mindazt, ami karakterüket még összetartotta. Udvaros szelíden, kitartóan, makacsul halad a beteljesedés — ha a darab címe által is sugallt vallási terminológiával élünk —, a megváltás felé; gesztusai egyre takarékosabbak, egész lényét mindinkább áthatja a sorsvállalás aszkézise. Közben Básti Juli vibrálóan erőteljes Katherine-je fokozatosan mállik szét, végül még a lázadó jogos gögjt is elveszti. Básti alakításának izgalmas talánya, hogy a „bűnsegédi bűnrészességben” mennyiben mozgatja tudatos gonoszság, s mennyiben csupán a pszichopátiás kényszer. Marion — Bodnár Erika — nemkülönben totális vereséget szenved: Isobel halálának befejezett tényét már nem lehet az ésszerűség vonzó demagógiájával meg nem törtétté tenni. A tragédia kívül reked az ő illetékességén, s az, hogy egyáltalán bekövetkezhetett, Bodnár Marionja számára kétségbevonhatatlanul bizonyítja a világ kiismerhetetlenségét. Tommal együtt veszti el eladdig sikerrel „önszuggestált” fogódzóikat — Balkay Géza egy jóindulatú párttitkár kései kiábrándultságával kénytelen leszögezni, hogy meglazult a kapcsolata Jézussal. Balkay pazar korlátoltsága mindvégig ijesztő; lám, ilyen alapokra épül a társadalom.

A fiatal, színészi alkatában menthetetlenül nimolista Ternyák Zoltánnak nem való igazán Irwin szerepe; mindjárt az elején túl sokat árul el a jellem várható deformálódásáról, s ha az alak eleve rejtettebb lenne, érdekesebb volna talajvesztése is. Mindazonáltal Ternyák igen érzékenyen játszik, és a második részben s kivált utolsó jelenetében hiteles. Egy szenvedő ember, aki árulást követett el az ellen, akit szeretett, és ezt nem tudja megbocsátani neki.

Bertalan Ágnes pompás titkárnője az államtitkár asszonynak. Ez a Rhoda a stréber, csízmosolyú szervilizmusával, dermesztő ízléstelenségével és mindenre kaphatóságával maga a mindenkori, megtestesült „kormányzati szféra”.

1991. május

*

Zsámbéki Gábor

Született: 1943. december 30. (Pécs)

FILM:

A karnevál utolsó éjszakája (szín., magyar színházi felv.) (TV-film) rendező
Euripidész: Médeia (magyar színházi felv., 2008) rendező
Moliere: Tartuffe (magyar színházfilm, 2004) (TV-film) rendező Moliere: Tartuffe DVD
A színház mindig legenda (szín., magyar dokumentumf., 2002) (TV-film) színész
Spiró György: Csirkefej (szín., mb., magyar színházi felv., 1993) (TV-film) rendező Spiró György: Csirkefej DVD
Csehov: Platonov (szín., magyar színházfilm, 1991) (TV-film) rendező Csehov: Platonov DVD
Pirandello: Az ember, az állat és az erény (szín., magyar színházi felv., 1989) (TV-film) rendező

Übű király (szín., magyar színházi felv., 1989) (TV-film) rendező Übű király DVD
Goldoni: Mirandolina (szín., magyar színházi felv., 1986) (TV-film) rendező
Az imposztor (szín., magyar színházi felv., 1984) (TV-film) rendező
Névnep (szín., magyar tévéjáték, 1980) (TV-film) rendező
A bűvös erdő (szín., magyar mesejáték, 1978) (TV-film) rendező
Ivanov (ff., magyar színházi közv., 1977) (TV-film) rendező
Egy lócsiszár virágvasárnapja (magyar színházi felv., 1974) (TV-film) rendező
Kárpáti Péter: Akárki (tévéjáték) (TV-film) rendező
Moliere: A fősvény (szín., magyar színházi közv.) (TV-film) rendező
Spiró György: Az imposztor (színházi felv.) (TV-film) rendező
Weöres Sándor: Szent György és a sárkány (szín., magyar színházi közv.) (TV-film) rendező

SZÍNHÁZ:

Csendet akarok rendező
bemutató: 2010. december 19. Kamra
Az eltört korsó rendező
bemutató: Katona József Színház
Az elveszett levél rendező
bemutató: 1988. október 30. Katona József Színház
Az emberek veszedelmes közelségében rendező, szöveg
bemutató: 2007. október 18. Kamra
Az emberiség végnapjai osztályvezető tanár
bemutató: 2007. október 19. Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)
A fősvény rendező

bemutató: 1994. december 17. Katona József Színház

A goborló (Erasmus Montanus) rendező

bemutató: Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

A háború rendező

bemutató: Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

Ház Na'Conxypanban osztályvezető tanár

bemutató: Színház- és Filmművészeti Egyetem

A karnevál utolsó éjszakája rendező

bemutató: 2007. március 30. Katona József Színház

Kétezerhetvenhét rendező

bemutató: 2008. november 15. Kamra

Kispolgárok rendező

bemutató: 2012. január 20. Katona József Színház KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ - Budapest

2012. január 19. (csütörtök) 19:00

2012. január 20. (péntek) 19:00

2012. január 21. (szombat) 19:00

2012. január 26. (csütörtök) 19:00

Koccanás rendező

bemutató: 2004. január 4. Katona József Színház KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ - Budapest

2012. január 12. (csütörtök) 19:00

2012. február 5. (vasárnap) 19:00

Macbeth rendező

bemutató: 2008. március 14. Katona József Színház

Médeia rendező

bemutató: 2004. december 19. Katona József Színház

Meller-hadnagy osztályvezető tanár

bemutató: Katona József Színház

Mesél a bécsi erdő rendező

bemutató: 2009. november 6. Katona József Színház

A mizantróp rendező

bemutató: 2011. január 28. Katona József Színház KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ - Budapest

2012. január 8. (vasárnap) 19:00

2012. január 14. (szombat) 19:00

Mozgásbemutató osztályvezető tanár

bemutató: Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

Novemberi éj osztályvezető tanár

bemutató: Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

Octopus, avagy Szent György és a Sárkány históriája osztályvezető tanár

bemutató: 2008. március 7. Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

Remek hang a futkosásban rendező

bemutató: 2004. április 17. Katona József Színház

Sputnic Disco osztályvezető tanár

bemutató: 2008. május 2. Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

Szent György és a Sárkány rendező

bemutató: 2001. november 23. Katona József Színház

Tartuffe rendező

bemutató: 2000. november 9. Katona József Színház

"Vigyétek ki az éjjelit" osztályvezető tanár, rendezőtanár

bemutató: 2007. december 10. Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

A vihar rendező

bemutató: 1999. december 27. Katona József Színház

*

Meghalt Ternyák Zoltán - nagy alakításait nem feledjük

Negyvenéves lett volna októberben. Most már emléünkben mindig zilált Hamlet marad, aki zsilettpengével akar véget vetni a kortársivá kínlódott dán trónörökös életének.

2003.07.16 07:40, Forrás: Népszabadság

Méltatlankodóan izgulékony. Szelíd krakéler. Színháztörténetileg is példa nélkül való, hogy sikeres Hamletként fölmondjanak színésznek. A Katona József Színház megvált ideges Shakespeare-királyfijától. Bármennyire fájdalmas volt is, hogy nemzedéke egyik legérdekesebb, legígéretesebb tehetségét eltolja magától a színház: fájdalmasan egyetértettünk a sebészeti műtétben.

A színház közösségi műfaj. Lázai, költészete, önégetése katonai fegyelmet igényel. Nem mintha a húszas évei végét járó Ternyák a Hamlet idején nem lett volna ugyanolyan odaadó a szerephez, mint többi alakításában: robbanásveszélyes Raszkolnyikovként egy pince-Dosztojevszkijben vagy egy angol színdarab Hazudós Billyjeként a Játékszínben. Teljes személyiségét fölkinálta a szerepnek. Éppen legutóbbi alakításánál csak egyszer lehetett jó: a bemutatón. A következő előadás elmaradt már. Ternyák oly komolyan fogta föl a játékot, hogy alkalmanként belehalt.

Védekezett az őszinteség mértékétől, a szerep magába szippantó erejével szemben. Védekezett a színház számára szentséget jelentő szépségét a legkisebb mértékben is megtörő szabálytalanság, tehetségtelenség, rendetlenség szentségtörő hibáitól. Szeszekbe menekült önmaga és a legmagasabbra állított mércét be nem teljesítő színházi üzem működése elől. Tíz éve nem kötötte szerződés színházhoz.

Alkalmi társulatoknál világított a színpad sötétjében. Alkalmi feladatokat látott el igen magas művészi színvonalon. Nem a megrendülés mondatja értékesebbnek tehetségét. Mindig nyilvánvaló volt: Ternyák Zoltán az új színházi nemzedék legerősebb tehetsége. Csak ő volt gyenge elviselni saját tehetségét.

*

Lelke már a Gangesz felett - Ternyák Zoltán emlékére

Félt, hát elvágódott. Szárnyakat növesztett, s elrepült oda. Nem nyugtattuk meg, hogy maradhasson még.

Színészhalál. Újabb példája a teher alatti törésnek. Ha a gondviselő több erőt vagy fegyelmet adott volna a kiporciózott tehetséghez, még mindig ragyoghatna. Így azonban hibás a számítás. Okuljunk mindannyian e példán? Ilyen az ember. Egyedüli példány. Ha nem ismeri meg idejében önmagát, ereje képességeinek határát: elveszett. Ha jó úton jár, s beteljesíti feladatát: akkor is. Egyre megy. Senki nem kerülheti el sorsát. S ha neki épp ez volt az? Egy szeghalmi fiúnak megszületni azért, hogy tükröt tartson elénk, tanítson minket jobbnak lenni; lángolva, égve, mások bőrébe bújva, olykor tényleg eléggé, szerepbe halva. Ezt nem lehet elviselni büntetlenül. Most már örökre az az ideges Hamlet marad, aki zsilettpengével próbálja meg kioltani a kortársivá nyögött dán trónörökös életét. S azok a mozdulatok merednek időtlenségbe, mit Zemplényi Zoltán Hoppárézimijében, Bereményi Géza Turnéjában, Szőke András Citromdisznójában vagy Detre Gábor A Felhő a Gangesz felett című filmjében láthattunk tőle. Évek óta nem bővülő lista. Kevés egy "életmű"-höz. De kiknek osztják ma a nagy szerepeket? Kik mosolyognak plakátokról? Mi a jó szerep? S melyik az a színész, s melyik a közönség számára? Mikor találkozik a kettő? Hiába, angyali feladat ez. S vannak bukott angyalok is, kik jó szándékból ugyan, de maguknak ártva hullanak le halk szárnyasuhogással. Vagy szállnak el más irányba. A főiskola elvégzése után (1998-ban) Moszkvába. Ösztöndíjjal. Nagy szó volt ez akkor. Elment, pedig sikeres volt a vizsgaelőadás. Még a tévé is közvetítette. Mint főszereplőt meg is interjúvolták további terveiről. Moszkváról beszélt. Oleg Tabako mellett tanult rendezést, s a Lomonoszov Egyetemen lakott. Ahol állandóan eltévesztette a bejáratot. Minden ajtó, minden portás egyforma volt, csak a zár nem stimmelt.

Nem is tudta magát sehol sokáig jól érezni. Hamar rátört az unalom. S akkor történnie kellett valaminek. S történt is. Hol az élet gondoskodott erről, hol saját maga. Egy szép napon felkereste őt egy szemüveges manó: Tóth Tamásnak hívták. Maguk mellé állították az azóta világhírű operatőr Szergej Kozlovot, s elkészítették Zoltán első filmjét, az Ördög és angyalt. Majd hazajött.

Csak karácsonyra, de aztán itt maradt. Találkozott a Főiskola előtt épp hamburgert evő Zsámbékival, ki szerződést ajánlott neki a Katonába. Álomajánlat volt, mert alig lehetett akkoriban oda szerződést kapni. Neki sem sikerült. Csak ott volt. Szerződés nélkül játszott Hamletet, Miskint, Raszkovnyikot, és amit csak kellett. Hétfőtől péntekig a világirodalmat, gyári munkásként Shakespeare-t. Természetellenes fényben, közegeben, munkaköri kötelezettséggel. Egyre nehezebben viselte, mert nem hitte, hogy csak abból áll az egész, hogy akaratán kívül beosztják egy darabba, minek elolvassa szövegét, megérti, felveszi jelmezét, eljátssza, majd hazamegy. Unta a verklit, mi a Magyar utca - Petőfi Sándor utca - Haris köz verklit fújta. Ezt a

pár száz métert, mit naponta megtett azért, hogy este felgyulladjanak a fények, s jöjjenek a díjak: Jászai, Kossuth - kinek mi -, akikkel együtt játszott. Amit nem tudott már elviselni, csak ha kicsit ivott. Aztán kicsit többet. Amikor napi fél liter konyaknál tartott, nem annak a kérdésnek a feltevése okozott számára gondot, hogy "Lenni vagy nem lenni", hanem az, miként fogja másnapra kialudni a konyakot?! Mindez utoljára talán csak Churchillnek sikerült. Ő azonban mentes volt a szövegmondástól. Így csak estéről estére ült a díjazott koponyák közt, mik muslicaként forogtak körötte. Sehol nem volt egy szemüveges manó.

A rossz nyelvek szerint 1992-re kiitta magát a hivatalos színházi életből. Szabadúszóként dolgozott alkalmi társulatoknál, igen magas művészi színvonalon. Utoljára 1998-ban állt színpadon a Pinceszínházban, Somogyi István Madách című darabjában. Abban az évben őt jutalmazták a XVII. Országos Színházi Találkozó legjobb férfi főszereplőjének járó díjjal, az Emigránsok alakításáért.

Megállt az idő. Még Szentesen, amikor harmadikos gimnazista volt. Azóta nem számolta az éveket. Se a sajátját, se a testvériét. Élt. Nem izgatta, milyen szerepek várnak még rá, melyik hozza meg az igazi nagy kiugrást, nem hajtotta a szinkront és a haknikat sem. Nem volt sem megtűrt, sem megélhetési színész. Túl sok volt benne az önirónia, a humor, és a szellemi fölény.

Szakított a színházzal, mi a szépség szentséget jelentő védelmében kiteszította a legkisebb elkövetett szabálytalanságot, rendetlenséget, s olyan mércét állított fel, melyet nem tudott átugrani. Minden lázat, költészetet, önégetést, dekára mérve, percre kiosztva, katonai fegyelem mellett lehet csak megélni. Ezt kívánja meg a közösség, s a szentség.

Akkoriban világá akart menni.

S nem akart visszajönni.

De egyszer csak eljött a Felhő a Gangesz felett, ő pedig fürdött a rá osztott szerepben. Bukott angyalt játszott, mint ahogy bukott angyal volt a film minden szereplője. Olyanok, kik segíteni akartak, miközben maguk is segítségre szorultak. A főszereplő egy lezüllött, kábítószeres fiú, ki próbál kigyógyulni a függőségből. Zoltán nagyon sok ötletét adta a munkához. S adta a rémálmait, fikcióit, megélt élményeit. A kettősséget, ahogy a kórházban összedrótozzák az embert, s a széthullást, mi kezdődik, amint az utcára lép. Minden kínnal és fájdalommal. Mert minden lépést előlről kell kezdeni. Mert már semmi sincs. Mert el kell hagyni a kórház biztonságát. Pedig ott sem lehet élni. Mert nem az az élet. Mióta drogozik, nem tudja, mi az élet. Nem tudja, hány év telt el, mi történt, csak azt, hogy meg kell szerezni. Először azért, mert jó. Aztán már azért, mert muszáj. Mert nélküle nem működik az élet. Ezért menekül kétségbeesetten a halál felé, miközben betegesen retteg tőle.

Alakítása tudatos és átgondolt, miközben látható, mennyire kapaszkodik a szerepbe, mennyire boldoggá teszi a játék. A varázslatos, hömpölygő, meseszerű hangulat költészetté emeli a helyzetet, s magunkra hagy a bennünk kialakult iszonyattal.

A főszereplő eközben a Gangeszről álmodozik, egy vízióban az aranytól ragyogó Gangesz partján látja magát, fekete ruhában sétálva.

Játékával elnyerte a magyar film - és tévékritikusok legjobb férfi főszereplőjének kijáró díját. De mire ment vele? Akkor már réges-rég állt számára az idő. Egyedül volt, s nem szeretett magányos farkas lenni. De egyre több olyan emberrel találkozott, akikkel ugyanabba kapaszkodtak, ugyanarra vágytak. Belenézni az emberek szemébe, megérinteni őket, azzá válni, aki. Mikor felkelt, s látta a sok szenvedélymentes embert az utcán, visszafeküdt.

Unta őket. Pedig tudta, hogy mennyire vágnak egy megszólításra, egy kis biztatásra, hogy belenézzenek a tükörbe, mit eléjük tár, amin keresztül tanította valamikor őket jobb emberré válni. De megbukott előttük. Elvártuk tőle a fegyelmet, s mert gyenge volt elviselni saját tehetségét, kitaszítottuk.

"Vagyunk, mert tudlak téged, és érezlek" -idézte a Demianból Hermann Hesst. - Én hiszek ebben. Nem megy mindenkivel. De meg lehet találni." -mondta nem sokkal azelőtt, hogy agyvérzéssel kórházba szállították, s ahol hónapokig feküdt kómában. Többször keltették halálhírét, mennyi-mennyi nő ült mindig az ágya mellett! Hiába, magányos volt köztük. Nála már évek óta állt az idő. Aztán valaminek megint történnie kellett. Ezúttal a sors oldotta meg. Így - mikor lelke emelkedni kezdett - azzal sem törődött, hogy októberben lenne negyven éves.

Hagytuk menekülni a halál felé, miközben annyira félt tőle.

Adósok vagyunk a szeretettel.

*

Színházi szerepei

A Színházi Adattárban regisztrált bemutatóinak száma: 38;

William Shakespeare: Rómeó és Júlia....Páris apródja

Boccaccio: Dekameron....

Verebes István: Kettős ünnep....Jani

Pelle János: Casanova....Petrone

Békés Pál: A női partórség szeme láttára....Saci

Rostand: Cyrano de Bergerac....

William Shakespeare: A windsori víg nők....Pistol

Elbert-Kazimir: Az évszázadnál hosszabb ez a nap....Kazangap; Rajmáli-aga

Tolcsvay László: Doctor Herz....Hamlet

Feydeau: Bolha a fülbe....Victor-Emanuel Chandeise

William Shakespeare: Vízkereszt, vagy amit akartok....Második darabont

Bulgakov: Kutjaszív....Zsarovkin

Kárpáti Péter: Az ismeretlen katona....Honvéd

Csehov: Platonov....Kirill Porfirjevics Glagoljev

Mészöly-Zemplényi: Hoppárézimi!....Z. Z.

Patrick: Teaház az Augusztusi Holdhoz....Gregovich őrmester

Gore: Fame....

Dosztojevszkij–Wajda: Bűn, bűnhődés....Raszkolnyikov Hare: A titkos elragadtatás....Irwin Posner

William Shakespeare: Hamlet....Hamlet

Bereményi Géza: Léghőbméter....Kiskatona

Csehov: Cseresnyéskert....Trofimov

Orton: Szórakozzon, Mr. Sloane....Mr. Sloane

Genet: Férfiak....Maurice

Waterhouse–Hall: Hazudós Billy....Billy

Dosztojevszkij: A félkegyelmű....Színész

García Lorca: Don Cristóbal és Donna Rosita tragikomédiája....Don Cristóbal

Nádas Péter: Temetés....Színész

Garaczi László: Imoga....Tatus

Jepsen: A papagájok....Torben

Mrożek: Emigránsok....AA

Békés: Pincejáték....Bélus

Somogyi István: Madách....

Strauss: M. V. mint vendég....

Filmjei

Appassionata (1982)

69 (1987)

Őrült és angyal (1989) (forgatókönyvíró is)

Teljes napfogyatkozás (1989)

Anyegin (1989)

Az apostol (1991)

Erózió (1991)

Citromdisznó (1992)

A turné (1993)

Ábel a rengetegben (1993)

Devictus vincit (1994)

1848 (1995)

Natasa (1998)

Családi kör (2000)

Kilakoltatás (2000)

Felhő a Gangesz felett (2001)